

Аб'яднанне «Правы чалавека ў Беларусі»

Стратэгічны дакумент Аналіз сітуацыі і палітычныя рэкамендацыі (адрэдагавана 21.09.2010)

- **Рэжым ва ўмовах знешнепалітычнага друку**

Прэзідэнцкія выбары ў Беларусі, якія маюць адбыцца 19.12.2010, будуць адзначаны істотным пагаршэннем стасункаў краіны і яе прэзідэнта Аляксандра Лукашэнкі з Расеяй, напружаным фінансава-эканамічным становішчам і амбівалентнымі стасункамі з Эўрапейскім Зьвязам. Напярэдадні выбараў узмацняюцца таксама і рэпрэсіўныя меры ўлады, накіраваныя супраць дысідэнтаў і апазіцыянераў.

Агульны кандыдат ад палітычнай і грамадзянскай апазіцыі меў бы ў выпадку свабодных і справядлівых выбараў упершыню з часу прыходу Лукашэнкі да ўлады ў 1994 г. рэальны шанец на перамогу ў выбарах. Магчымасьць пагаднення апазіцыі аб адзіным кандыдаце здаецца, аднак, малаверагоднай.

Паступова ліквідуецца прывілеяваны доступ беларускіх тавараў на расейскі рынак, таксама як і выгодныя адносна міжнароднага коштаўтварэння ўмовы на пастаўку газа для Беларусі. Кошт пастаўкі расейскага газа ў Беларусь павялічыўся ў параўнанні з 2005 годам у чатыры разы. Актualьны кошт складае 193-194 US\$ за кубічны метр газа. У 2005 г. ён знаходзіўся ў межах 48,6 US\$. Дадаткова к гэтым ускладненням ураду і эканоміцы прыходзілася пераадольваць вынікі міжнароднага эканамічнага крызісу, скарачэння вырабніцтва, а таксама і сутыкнуцца са скарачэннем расейскіх субсідыяў на пастаўку нафці. Узрастае неабходнасьць рэформаў у эканамічнай сферы.

Масква імкнецца да набыцця лакавых кавалкаў беларускай эканомікі. У сутнасці, Лукашэнка супраціўляецца гэтаму націску, але ці доўга яшчэ?

Крытыка расейскіх СМІ ў адрас Лукашэнкі садзейнічае фарміраванню неспрыяльнай грамадзянскай думкі пра апошняга, нягледзячы на тое, што ён да нядаўняга часу лічыўся «верным сябрам» Масквы.

Прызнанне дзяржаўнай незалежнасці рэспублік, якія знаходзяцца ў складзе Грузіі, Паўднёвай Асеціі і Абхазіі, якую таксама патрабавала і Беларусь, было бы на руку расейскім уладам, бо апраўдывала бы іх прэтэнзіі на дамінаванне на

постсавецкай прасторы. Вынікам гэтага для Беларусі магло бы быць параджэнне сумненняў у трываласці сваёй уласнай незалежнасці.

З лютага 2010 года ў Беларусі на даволі значныя сродкі праводзіцца кампанія «Гавары праўду», якая з верасня мае таксама і свайго ўласнага кандыдата ў прэзідэнты ўладзіміра Някляева. Гэтая кампанія стала магчымай толькі дзякуючы спрыянню з боку Расеі і расейскай фінансавай падтрымке.

Расея працягвае націск на Беларусь.

- **Беларусь і „Ўсходняе партнэрства Эўрапейскага З'вязу»**

Нягледзячы на істотныя дэфіцыты трансфармацыйнага працэсу, Беларусь, дзякуючы кагрэнтнай рэгіянальнай палітыцы Эўразьвязу, стала ўсё ж такі ўдзельніцай «Усходняга партнэрства», ініцыяванага Эўрапейскай Радай 07.05.2009 у Празе.

Развіццё дэмакратычных дзяржаўных і грамадскіх структур у краінах-пераемніцах СССР, да якіх таксама адносіцца і Беларусь, застаецца найважнейшай мэтай у межах Усходняга партнэрства для Эўрапейскага З'вязу і іншых эўрапейскіх органаў, такіх як Рада Эўропы і АБСЭ.

На першай сесіі Грамадзянскага Форуму Ўсходняга Партнэрства, якая адбылася 17.11.2009 у Брюсэлі (яна працягнецца ў лістападзе 2010 г.), для Беларусі і іншых усходнеэўрапейскіх краін-удзельніц былі сфармуляваны наступныя патрабаванні:

- спрашчэнне рэгістрацыі недзяржаўных грамадскіх арганізацый;
- стварэнне ўмоваў для свабодных і справядлівых выбараў;
- забеспячэнне свабоды СМІ;
- спыненне палітычных ганенняў на супраціўнікаў рэжыма

Эўрапейскія органы былі закліканы да ліквідавання абмяжаванняў у візавай палітыцы і прадстаўлення ў першую чаргу маладым людзям неабмежаванай магчымасці на атрыманне адукацыі і прафесіянальнай практыкі.

Вынікі нарадаў дакладваюцца не толькі Эўрапейскай Камісіі і Эўрапейскай Радзе, але і – праз выбраных прадстаўнікоў ад Форуму – таксама розным платформам Усходняга Партнэрства. Такім чынам яны трапляюць на павестку дня мультылатэральных арганізацый Партнэрства, чальцамі якіх з'яўляюцца і прадстаўнікі ўрадаў. Першы даклад такога тыпу быў прэзентаваны беларускім спікерам Сяргеем Мацкевічам па даручэнню Грамадзянскага Форума 17-га лістапада 2009 г.

Увесну 2011 г. на пасяджэнні міністраў будуць падведзены папярэднія вынікі Ўсходняга Партнэрства.

Эўрапейскі Зьвяз павінен будзе ўзмацніць сваю палітычную, фінансавую, грамадскую актыўнасьць у рамках Усходняга партнэрства, для таго, каб надаць пэўнасьць сваёй дзейнасьці і забяспечыць працягласьць эканамічных перспектыв і грамадскіх зьменаў.

Адсутнасьць бачных і перспектывных крокаў на доўгім шляху дэмакратычнай трансфармацыі паслужыла прычынай замарозкі **Пагаднення аб партнэрстве і супрацоўніцтве**, заключанага ў 1995 г. Ход Лукашэнкі са зьменай Канстытуцыі ў лістападзе 1996-га г. яшчэ больш узмацніў напружанасьць стасункаў з Эўропай. Апроч гэтага, Эўрапейскі Зьвяз адмаўляў дагэтуль палягчэнне візавага рэжыму для Беларусі. Мэта Ўсходняга партнэрства па забеспячэнні большай свабоды падарожжаў дае, нарэшце, падставу для перамоў на тэмаце палягчэння візавага рэжыму, у тым ліку і для Беларусі. 17.11.2009 Рада Міністраў Эўрапейскага Зьвязу даручыла Камісіі падрыхтоўку для перамоваў з Беларуссю.

Карыстаючыся крэдытамі МВФ і знаходзячыся, такім чынам, пад націскам гэтай міжнароднай арганізацыі, Беларусь узяла курс на рэфармаванне фінансавай эканомікі; у той жа самы час мадэрнізацыя індустрыі ня рушыцца з месца. Рэфармаванне палітычных і прававых рамачных умоваў, без якога немагчыма абнаўленне індустрыі, несумясыціма з аўтарытарным рэжымам і вольнасьцямі, якія ён сабе дазваляе.

Сітуацыя ў сферы правоў чалавека застаецца незадавальняючай і з пазіцыі эўрапейскіх арганізацый:

- дагэтуль існуе сьмяротнае пакаранне;
- па-ранейшаму маніпулююцца выбары;
- па-ранейшаму дыскрымінуюцца недзяржаўныя грамадскія арганізацыі з праграмамі, накіраванымі на дэмакратычныя пераўтварэнні і выкананне правоў чалавека і маючых кантакты за мяжой, дзейнасьці такіх арганізацый чыняцца істотныя перашкоды;
- правядзенне дэманстрацый знаходзіцца пад жорсткім кантролем, перашкоды да іх правядзення здзяйсняюцца пры дапамозе адміністрацыйных мер, у тым ліку і прымяненне кароткатэрміновых турэмных знявольванняў;
- свабода выкладання і навуковых дасьледаванняў застаецца толькі жаданнем. Узмацняецца друк на навукоўцаў і інстытуты па дасьледаванню грамадскай думкі. Працягваецца байкот незалежнага Эўрапейскага Гуманітарнага Ўніверсітэта, які знаходзіцца ў выгнанні. Гімназія імя Якуба Коласа, выкладанне ў якой вядзецца на беларускай мове, працягвае сваё існаванне толькі як часовая навучальная ўстанова;

- дырэктывы навучальных планаў адпавядаюць традыцыям сацыялістычнага ідэалу – перавагі калектыўнага над прыватным, нягледзячы на тое, што пытанне аб пераходзе вышэйшай адукацыі да Балонскай мадэлі падаецца вырашаным. Адміністрацыйнае самавольства ўсяляе няўпэўненасць у выкладчыкаў.

- **Рэкамендацыі палітыкам**

Улічваю лабільную міжнародную сітуацыю Беларусі, для Эўрапейскага З'вязу было бы мэтазгодна развіць **двайную стратэгію:**

У першую чаргу яна павінна быць накіравана на развіццё эканамічных стасункаў у рамках Усходняга партнэрства, а таксама білатэральна, для таго, каб садзейнічаць мадэрнізацыі беларускай індустрыі і сельскай гаспадаркі, не вызваляя пры гэтым рэжым ад абавязкаў да дэмакратычных рэформаў згодна крытэрыям лістападаўскай Парыжскай Хартыі 1990 г.

Па-другое, двайная стратэгія павінна арыентавацца на зьвязванне і аб'яднанне білатэральнага і мультылатэральнага супрацоўніцтва розных структур беларускай грамадзянскай супольнасці з грамадзянскай супольнасцю краін Эўрапейскага З'вязу, незалежна ад стану адносінаў на дзяржаўным узроўні. Для развіцця прававой дзяржавы, сацыяльнай справядлівасці, адукацыі і грамадзянскай супольнасці мэтазгодна было бы накіраваць дзеянні ў межах Усходняга партнэрства на супрацоўніцтва з урадавымі платформаі.

Да гэтага непасрэдна адносяцца:

- бязпошлінныя выдачы віз;
- садзейнічанне ў развіцці мясцовага назірання за выбарамі;
- адукацыйныя праграмы і магчымасць практыкі ва ўсіх галінах для маладых беларусаў і беларусак;
- аб'яднанне грамадзянскіх ініцыятыў з абодвух бакоў (напрыклад, Праграма падтрымкі ад Федэральнага ўраду ФРГ);
- канферэнцыі пра Беларусь у навуковай, грамадзянскай і палітычнай галінах;
- арганізацыя ў Эўрапейскім З'вязе і краінах-чальцах ЭЗ упаўнаважаных для супрацоўніцтва з грамадзянскай супольнасцю Беларусі.

Берлін, верасень 2010

Доктар Ханс-Георг Вік
Старшыня праўлення

Штэфані Шыфер
Намеснік старшыні

Крыстоф Бэкер
Намеснік старшыні